

Rozmowa z Dominiką Czyżak, zastępcą dyrektora ds. innowacji i zarządzania zasobami ludzkimi Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

poprowadził Piotr Rudera

Pani Dyrektor, obchodzony w styczniu Dzień Domeny Publicznej stanowi okazję do rozmowy na temat poszerzenia i ułatwienia dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego. Proszę powiedzieć, jakie działania w tym obszarze są obecnie prowadzone w Bibliotece?

Od wielu lat prowadzone są w Bibliotece działania mające na celu ucyfrowienie zasobów w niej zgromadzonych, aby ułatwić użytkownikom ich wykorzystanie niezależnie od miejsca pobytu. Dodatkowo realizowane są w Bibliotece programy czasowe, których zadaniem jest rozszerzenie zakresu włączanych do digitalizacji obiektów. Obejmują one zarówno dokumenty najcenniejsze z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego, jak i te stanowiące źródło badań dla świata nauki, jak i również interesujące dla społeczności całego województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki tym programom możliwa jest także budowa infrastruktury niezbędnej do prowadzenia digitalizacji na większą skalę – o czym nie można zapominać. Obecnie nasza Biblioteka uczestniczy w dwóch projektach, których wspólnym celem jest przede wszystkim zwiększenie powszechnego dostępu do wysokiej jakości informacji sektora publicznego ze źródeł nauki będących w dyspozycji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pierwszym z projektów jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa projekt pn. „Ucyfrowienie zasobów akademickich regionu kujawsko-pomorskiego dla potrzeb nauki i dydaktyki całego kraju”, opracowywany wspólnie z Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Kolejnym – uruchomionym z początkiem listopada 2019 r. – jest projekt EODOPEN eBooks-On-Demand-Network Opening Publications for European Netizens, którego liderem jest Biblioteka Uniwersytecka w Innsbrucku, a Biblioteka Uniwersytecka UMK jest jednym z 15 partnerów. W ramach tego programu zostaną poddane digitalizacji, a następnie udostępnione społeczności europejskiej dzieła literackie wydane w XX i XXI w., które do tej pory nie były dostępne cyfrowo. Otrzymaliśmy też środki w ramach innego projektu – „Universitas Copernicana Thorunensis in Futuro II – modernizacja Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w ramach Zintegrowanego Programu Uczelni”, finansowanego z unijnego Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój (POWER). W jego zakres wchodzi jednak przede wszystkim: priorytetowe dla Uniwersytetu zadanie implementacji nowoczesnego systemu bibliotecznego, jak również oczekiwane nie tylko przez bibliotekarzy wdrożenie nowego systemu

zabezpieczenia i udostępniania zbiorów, zaś wśród celów dodatkowych jest digitalizacja książek i czasopism, a następnie ich opublikowanie w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej.

W uruchomionym w sierpniu 2018 r. programie pt. „Ucyfrowienie zasobów akademickich regionu kujawsko-pomorskiego dla potrzeb nauki i dydaktyki całego kraju” można zaobserwować obecnie półmetek prac. Które z zakładanych efektów programu udało się już osiągnąć?

Projekt realizowany jest zgodnie z harmonogramem przyjętym w założeniach projektu. Etap selekcji zbiorów do projektu w niektórych grupach zasobu został już w zasadzie zakończony, natomiast digitalizacja i proces publikacji w dalszym ciągu trwa. Poziom zaawansowania działań realizowanych w obrębie naszego Uniwersytetu jest różny w zależności od grupy obiektów. Ze względu na stan zachowania, niektóre z nich wymagają więcej pracy podczas skanowania, które często poprzedzone jest przeglądem konserwatorskim, a niekiedy konserwacją zachowawczą. Warto wspomnieć, że realizacja tego programu pozwoli na udostępnienie 28 tys. obiektów, które służyć będą między innymi prowadzeniu badań. Wśród nich znajdą się czasopisma regionalne, dokumenty życia społecznego, kartografia i grafiki, ale także niezwykle cenne w zbiorach naszej Biblioteki – 11 srebrnych opraw książkowych ze Srebrnej Biblioteki księcia Albrechta Hohenzollerna i jego drugiej żony Anny Marii, które powstały w okresie 1545–1562. W przypadku części obiektów włączonych do projektu proces ten został w znacznym stopniu wykonany, a w przypadku zbiorów grafik, w całości ukończony. W grupie czasopism zostało już opublikowanych 75% zasobu, a wśród dokumentów życia społecznego 50%, spośród ponad 800 obiektów wyselekcjonowanych do tego projektu. Podobny poziom zaawansowania prac obserwujemy wśród zbiorów Archiwum UMK. Szczegółowy wykaz zdigitalizowanych i opublikowanych obiektów w ramach tego programu – z podziałem na działania wykonane w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – dostępny jest za pośrednictwem strony internetowej Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej. Trzeba również zauważyć, iż zbiory digitalizowane w ramach tego projektu pochodzą z czterech instytucji: Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (Biblioteki Uniwersyteckiej i Archiwum Uniwersyteckiego), Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej i Muzeum Oświaty w Bydgoszczy. Warto także dodać, iż dla 15 tys. digitalizowanych obiektów zostaną także opracowane metadane, które trafią do dostępnych online katalogów bibliotecznych. Dla czytelników to podwójna korzyść – otrzymują dostęp do pełnych opisów bibliograficznych coraz większej liczby zbiorów przechowywanych w bibliotecznych magazynach i jednocześnie mają także ucyfrowione wersje w zasięgu ręki. Z jednej strony jest to niejako wgląd w zawartość bibliotecznych magazynów, a z drugiej – od razu „wirtualny” kontakt z samym dziełem. Opisy bibliograficzne, wykonane zgodnie z międzynarodowymi standardami, trafiają od razu do NUKAT’u, a za jego pośrednictwem wpadają w obieg międzynarodowy, stając się dostępnymi także w WorldCat. Warto także wspomnieć, iż w oparciu o już zdigitalizowane i upowszechnione obiekty powstała wystawa wirtualna „O pożytkach z książek cyfrowych ...” przybliżająca średniowieczne księgi rękopiśmienne, dostęp <https://expo.bu.umk.pl/s/o-pozytkach-z-ksiag-cyfrowych/page/witamy>.

W ramach tego programu odbyły się spotkania informujące o opracowanych już zasobach. Czy zaplanowane są kolejne wydarzenia, mające na celu popularyzację wiedzy o udostępnionych cyfrowo materiałach?

Do tej pory zorganizowaliśmy jedno spotkanie popularyzujące wiedzę o realizowanym w Bibliotece projekcie. Odbyło się ono 13 grudnia 2019 r. w ramach trzeciej ogólnopolskiej interdyscyplinarnej konferencji naukowej TEXTUS ET PICTURA III: Średniowieczny kodeks rękopiśmienny jako przedmiot studiów interdyscyplinarnych, organizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu. Celem tego spotkania była prezentacja opracowanych w ramach projektu zasobów, dostępnych już online nie tylko dla społeczności akademickiej, ale także dla wszystkich zainteresowanych, między innymi historią regionu. W planach na kolejny rok uwzględniono organizację następnych pięciu spotkań – trzech w Toruniu i dwóch w Bydgoszczy – służących przede wszystkim popularyzacji wiedzy o ucyfrowionych zasobach.

Jednym z przyjętych efektów programu EODOPEN – dotyczącego digitalizacji i udostępnienia społeczności europejskiej dzieł literackich wydanych w XX i XXI w. – jest przygotowanie laboratorium społecznościowego. Proszę przybliżyć założenia tego zadania i zdradzić, kiedy użytkownicy Biblioteki będą mogli skorzystać z jego możliwości?

Założeniem tego programu – poza udostępnieniem dzieł literackich w wersji cyfrowej – jest utworzenie tzw. laboratorium społecznościowego, czyli przestrzeni, w której każdy czytelnik będzie mógł skorzystać ze specjalistycznego skanera i zdigitalizować swoje prywatne materiały. Zależy nam przede wszystkim na tym, aby to miejsce służyło i było dostępne dla społeczności naszego miasta, aby każdy zainteresowany, np. utrwaleniem w wersji cyfrowej prywatnego archiwum zdjęć, zyskał taką możliwość. Będziemy także służyć poradą dotyczącą prawnych aspektów upowszechnienia tychże materiałów. Dokładny termin uruchomienia laboratorium społecznościowego nie jest jeszcze znany, ale miejmy nadzieję, że uda się sfinalizować zakup odpowiedniego sprzętu jak najszybciej i nasi czytelnicy będą mogli przystąpić do archiwizacji swoich prywatnych zbiorów fotografii i dokumentów.

Wspólnym celem realizowanych przez Bibliotekę projektów jest udostępnianie i promocja utrwalonych w formie cyfrowej ciekawych, rzadkich i cennych z punktu widzenia prac badawczych oraz upowszechniania wiedzy o regionie, publikacji. Proszę powiedzieć, na podstawie jakich kryteriów wybierane są zasoby do prowadzonych przez Bibliotekę programów digitalizacji?

Na etapie kompletowania zbiorów, które mają zostać włączone do projektu, kierowaliśmy się przede wszystkim tym, czy obiekty są już dostępne w domenie publicznej. Braliśmy też pod uwagę sugestie społeczności uniwersyteckiej w zakresie przydatności konkretnych dokumentów do prowadzonych badań w poszczególnych jednostkach. W przyszłości planujemy poddać procesowi cyfryzacji kolejne obiekty z grupy zbiorów specjalnych, zwłaszcza te najcenniejsze, aby były dostępne dla osób zainteresowanych. Chcielibyśmy także kontynuować prace związane z digitalizacją zbiorów czasopism i powiększać w ten sposób zasoby dostępne w wersji cyfrowej. Jesteśmy także cały czas otwarci na sugestie czytelników

i społeczności akademickiej, którzy zgłaszają do nas swoje propozycje obiektów do digitalizacji. Otrzymując takie propozycje, za każdym razem ustalamy, czy możliwa jest digitalizacja pod kątem autorsko-prawnym.

Czy po realizacji wymienionych przez Panią programów planowane są w Bibliotece dalsze działania w obszarze digitalizacji zasobów i ewentualnie jakich obszarów będą one dotyczyć?

Po zakończeniu obecnie realizowanych projektów planowane są dalsze prace w obszarze digitalizacji czasopism, ale przede wszystkim zasobów specjalnych, wśród których część obiektów wymaga szczególnej ostrożności podczas skanowania. W tym celu planowany jest w najbliższym roku zakup skanera dziełowego (z łamaną szybą), gwarantującego bezpieczeństwo podczas digitalizacji zbiorów specjalnych – zwłaszcza tych najcenniejszych. Ich udostępnienie w formie cyfrowej jest ważne z punktu widzenia prowadzonych badań, np. w obszarze humanistyki cyfrowej. Życzylibyśmy sobie kontynuacji prowadzonych od wielu lat prac nad digitalizacją zbiorów zgromadzonych w Bibliotece, dlatego tak ważna jest ciągłość finansowania tych działań.

Serdecznie dziękuję za rozmowę.

Fotografia 1. Dominika Czyżak, zastępca dyrektora ds. innowacji i zarządzania zasobami ludzkimi Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

Źródło: fotografia nadesłana, autorstwo: Piotr Kurek, Sekcja Digitalizacji i Zasobów Cyfrowych Biblioteki Głównej UMK w Toruniu.